

Hoe verder met de openbare watervoorziening?

Voordracht gehouden tijdens de 31e Vakantiecursus in Drinkwatervoorziening 'Drinkwater in breder verband', die op 11 en 12 januari 1979 te Delft werd gehouden.

1. Inleiding

Stelt men de vraag „hoe verder”, dan is de daaraan voorafgaande vraag: hoe is het op het ogenblik en hoe was het in het verleden met de openbare watervoorziening gesteld. Als men de lijn uit het verleden tot aan vandaag te pakken heeft, kan men zien hoe deze in de toekomst kan worden doorgetrokken.

In zeer grote lijn is de openbare watervoorziening in Westelijk Europa en ook in Nederland ontstaan door de grote toename in bevolkingsdichtheid en de ontwikkeling

IR. C. VAN DER VEEN
Directeur Gemeentewater-
leidingen (Amsterdam)

van de technische mogelijkheden. Beide staan met elkaar in verband, vermoedelijk is de voortschrijdende techniek de oorzaak van de bevolkingsexplosie gedurende de laatste 150 jaar. Een gevolg van de toename van de bevolking is vervuiling van het oppervlaktewater en in een later stadium van het grondwater.

Voor grote bevolkingsconcentraties staat in de onmiddellijke omgeving meestal niet voldoende water ter beschikking; zo ontstaat de noodzaak het van elders aan te voeren. Daarvoor zijn buisleidingen nodig, of, zoals in het oude Rome, aquaducten. In Amsterdam werd voor 1853 gedurende lange tijd water per schip aangevoerd.

Voor de distributie van het water naar de afnemers ontstaat al gauw een distributienet van grote en kleine, met elkaar verbonden, buizen. Als het gewonnen water vervuild is, moet dit eerst gezuiverd worden; zo ontstonden de zandfilters, die in Londen werden gebouwd om het Thames water te reinigen. Indien de bron in droge tijd onvoldoende water levert, zijn spaarbekkens nodig (Londen, Rotterdam etc.). In het algemeen kan men zeggen dat tot voor kort het brengen van goed drinkwater naar iedereen als een zegen werd ervaren. Daarbij vielen andere belangen als het ware in het niet. Dat wil niet zeggen dat met andere belangen geen rekening behoefde te worden gehouden; zo ontstond in Nederland de Grondwaterwet, die onder meer de schade regelt bij verlag van de grondwaterstand door wateronttrekking ten behoeve van de drinkwatervoorziening.

Het aldus geleverde water was bovendien goedkoop. In Amsterdam betaalde men voor water dat voor 1853 bij schuiten in de stadsgrachten moest worden afgehaald meer dan later toen het door de duinwatermaat-

„Hallo, Radio-Centrum? Hier Kuifje. Kunt u mij zeggen, hoe het gaat met kapitein Haddock? Ik hoop, dat hem niets ernstigs overkomen is . . . ”

„Nee, niets ernstigs. De kapitein gevoelt zich reeds veel beter . . . ja . . . neen . . . hij voelde zich onwel onmiddellijk na het drinken van een glas water . . . ”

De avonturen van Kuifje, Hergé; Casterman.

'Instructing a savage in advanced techniques does not change him into a civilised person; it just makes him an efficient savage'.

C. M. Cipolla, Literacy and Development in the West; Harmondsworth.

schappij in huis werd geleverd. Het gevolg daarvan is geweest dat men van dat water een ruim gebruik ging maken. Zo ontstond bijvoorbeeld het toilet met (drink)water-spoeling en kwamen later wasmachines en vaatwasmachines in zwang. Dit heeft stellig het leven van de mens, in het bijzonder van de vrouw comfortabeler gemaakt. Het watergebruik nam er evenwel door toe. Dit gebeurde ook onder invloed van het industriële gebruik. Het beschikbaar zijn van goed water tegen een lage prijs was en is stellig een gunstige faktor voor de industriële bedrijvigheid. Het watergebruik nam ook door deze faktor toe. Samenvattend is in Nederland het leidingwatergebruik, sinds 125 jaar geleden het eerste drinkwater door buizen aangevoerd in Amsterdam voor een cent per emmer werd aangeboden, gestaag toegenomen tot thans ca. 1 miljard m³ per jaar. Daarnaast is er nog een niet onaanzienlijke rechtstreekse winning door de industrie.

Wat zijn nu, in breder verband, de problemen die op dit moment met de openbare watervoorziening samenhangen. Ik rangschik in willekeurige volgorde:

de kwaliteit van het drinkwater
beheersing van het watergebruik
het ruimtebeslag en de hydrologische gevolgen van waterwinning
de wijze (procedures) van belangenafweging
de organisatie van de openbare watervoorziening.

De waterleidingbedrijven hebben in grote lijnen deze problematiek onderkend c.q. daarmee kennisgemaakt. Zo spraken zij zich uit voor de noodzaak tot een versterkte organisatie van de bedrijfstak.

Daarnaast heeft de bedrijfstak maatregelen genomen om te komen tot een samenhangend beleid van de waterwinning en wat daarbij verder speelt. Daarvoor heeft zij een organisatie in het leven geroepen die een landelijk Tienjarenplan ontwerpt op basis van het door de regering vastgestelde

Structuurschema voor de drink- en industriewatervoorziening.

Ik wil allereerst hierover spreken, omdat daarmee tevens het toekomstige beleid aan de orde komt.

2. Structuurschema drink- en industriewatervoorziening '72

In 1972 stelde de minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, tezamen met zijn ambtgenoot voor de Ruimtelijke Ordening, het Structuurschema drink- en industriewatervoorziening (SSDIV) op; enige jaren later stelden zij het definitief vast. Hiermee legde de regering, voor de eerste maal in deze vorm, zijn visie op de toekomstige ontwikkeling van een aantal aspecten van de openbare watervoorziening vast.

Daaraan was het een en ander voorafgegaan. In 1962 ondervond de Rotterdamse watervoorziening dramatische moeilijkheden doordat, onder zeer bijzondere omstandigheden, de zouttong uit zee in de Nieuwe Maas het innamepunt van de drinkwatervoorziening bereikte. Het gevolg was dat gedurende enige dagen het zoutgehalte van het drinkwater zo hoog kwam dat dit ongenietbaar was.

Om dergelijke situaties in de toekomst te voorkomen, besloot de minister van Volksgezondheid aan het Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening (RID) op te dragen landelijke basisplannen voor de waterwinning op te stellen. Dit heeft het RID in samenspraak met de VEWIN gedaan. In gezamenlijk overleg werden vele studies verricht; o.a. werd een prognose van het toekomstige watergebruik gemaakt. Tenslotte resulteerde het verrichte werk in een samenvattend, zij het globaal, plan van in de toekomst benodigde winningswerken.

Intussen was Rotterdam voortgegaan met de bouw van de Berenplaat en vervolgens de aanleg van een tweetal spaarbekkens in de Biesbosch waardoor de moeilijkheden werden ondervangen.

Bij het gereedkomen van de basisplannen deed zich de vraag voor: hoe verder? Hoe deze in te voeren in een besluitprocedure. Na uitvoerig overleg besloot men de weg van het structuurschema te volgen. Het structuurschema is een instrument van ruimtelijke ordening op landelijk niveau. In het algemeen komt de ruimtelijke ordening in Nederland gedecentraliseerd tot stand. Op provinciaal niveau doordat de Provinciale Staten de bevoegdheid hebben streekplannen vast te stellen. Deze geven hoofdlijnen en richtlijnen aan waarbinnen de gemeentelijke bestemmingsplannen zich dienen te bewegen. Indien een bestemmingsplan zich niet houdt aan het geldende streekplan, kan de minister voor de Ruimtelijke Ordening een aanwijzing geven aan het

betrokken gemeentebestuur. Dit moet dan in het bestemmingsplan een overeenkomstige wijziging aanbrengen. De minister kan ook aanwijzingen geven voor een streekplan, bijvoorbeeld op grond van daartegen ingebrachte bezwaren.

Uiteindelijk hebben alleen de gemeentelijke bestemmingsplannen rechtskracht. Deze worden door de gemeenteraad vastgesteld. Het gehele systeem past goed in elkaar, maar heeft toch nadelen. Ten eerste brengt het zeer lange procedures met zich mee. Ten tweede leent het zich minder goed voor die facetten van het ruimtelijke beleid, die een uitgesproken landelijk karakter hebben. Daarvoor wordt dan ook vaak een apart plan opgesteld.

Ik denk bijvoorbeeld aan het Rijkswegenplan: de minister van Verkeer en Waterstaat legt dit tenminste eens in de tien jaar aan het Parlement voor. Stukken Rijksweg dienen strikt genomen wel in een bestemmingsplan te passen en te worden vastgelegd, maar het is niet mogelijk dit te doen zonder dat er een samenhangende gedachte over het totale Rijkswegennet wordt neergelegd.

Een ander goed voorbeeld is het spoorwegennet; doordat dit er reeds is en weinig uitbreiding behoeft, heeft het vraagstuk van de landelijke ordening zich in dit geval in het verleden afgespeeld.

De vraag heeft zich voorgedaan hoe, binnen het kader van de ruimtelijke ordening, voor soortgelijke landelijke projecten tot een juiste procedure te komen. Dit is het Structuurschema geworden.

Een structuurschema is, zou men kunnen zeggen, een streekplan met een landelijk karakter. Het is daardoor nog globaler dan een streekplan. Het beperkt zich tot die hoofdlijnen die nodig zijn om een goede landelijke planning mogelijk te maken. Toen een aantal jaren geleden de basisplannen voor de openbare watervoorziening gereed waren, is besloten deze de vorm te geven van een structuurschema. Het was het eerste Nederlandse Structuurschema dat tot stand kwam. Daarna is er in betrekkelijk snel tempo een aantal andere gevolgd, o.a. op het gebied van energievoorziening, vaarwegen, enzovoorts. Alvorens het Structuurschema voor drink- en industriewatervoorziening (SSDIV) door de minister werd vastgesteld, vond overeenkomstig de procedure van een planologische kernbeslissing een inspraakronde plaats. Het aangepaste en daarna door de ministers aanvaarde Structuurschema is aan het parlement voorgelegd, dat daarover vrij uitvoerig heeft gedebatteerd en enkele van zijn opvattingen in moties heeft vastgelegd.

De regering, bij monde van haar ministers voor V en M en RO sprak als haar standpunt uit dat zij de structuurschema's vaststelt.

het parlement gehoord hebbende. Gezien het karakter van ons regeringsstelsel een konsekvent standpunt.

Thans is een nieuw structuurschema in voorbereiding dat omstreeks 1980 zal worden gepubliceerd.

Twee ministers ondertekenen het Structuurschema voor de drink- en industriewatervoorziening. De bemoeienis van de minister voor RO is duidelijk; het gaat om een procedure in het vlak van de ruimtelijke ordening.

De minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne staat voor het beleid. Maar welk beleid? Meerdere opvattingen zijn mogelijk. De eerste is dat hij, als „minister voor de watervoorziening” de hoogst verantwoordelijke man in Nederland voor de openbare watervoorziening is. Indien hieraan geen beperkingen zouden zijn gesteld, zou de minister het in alle opzichten voor het zeggen hebben. Er zou dan een op indirecte wijze geleid staatsbedrijf zijn ontstaan. Ik denk niet dat er velen zijn die de situatie zo taxeren; ook de minister zelf zal het zo niet zien. Toch bestaat de kans dat „al regelend” hogerhand geleidelijk in die positie zou komen.

Een andere opvatting is dat de minister verantwoordelijk is voor de uitvoering van de bestaande wetten op het gebied van de openbare watervoorziening. In dat licht is het zijn voornaamste taak toe te zien op een goede en konstante watervoorziening met het oog op de openbare gezondheid. Het laatste is de feitelijke situatie. Het valt daarbij op dat de minister het drinkwater binnen zijn Departement bij Milieuhygiëne heeft ondergebracht.

Overigens ontbreekt nog de wetgeving die de bevoegdheden van de minister van V en M regelt met betrekking tot het SSDIV en het Tienjarenplan.

Stelt men op dit punt de vraag „hoe verder”, dan komt het mij voor dat de minister van V en M wettelijk voldoende beleidsbevoegdheden heeft.

Een uitzondering zou ik willen maken voor de bevoegdheid om het Tienjarenplan, dat de bedrijfstak vervaardigt op basis van het vigerende Structuurschema, te toetsen aan dat Structuurschema. Daarmee verkrijgt immers het Tienjarenplan de nodige ondersteuning. Naar mijn mening moet dit in de wet worden geregeld.

De vraag doet zich voor of ook niet de minister van Verkeer en Waterstaat, verantwoordelijk voor het waterbeheer, nauwer bij het Structuurschema zou moeten worden betrokken.

Ik kom nu op het Tienjarenplan.

3. Tienjarenplan 1978

Dit jaar heeft de VEWIN aan de minister

het eerste Tienjarenplan gepresenteerd. Wat is nu precies zo'n Tienjarenplan.

Ook dit is nog niet wettelijk geregeld.

Eenvoudig gezegd: wanneer de regering haar beleidsopvattingen heeft kenbaar gemaakt in het SSDIV, is het aan de waterleidingbedrijven dit in hun beleid op te nemen en uit te werken.

In dit geval heeft men besloten dat gezamenlijk te doen. Daartoe heeft de bedrijfstak, de VEWIN, zich uitgerust met een Centraal Plan College (CPC) dat tot taak heeft een landelijk Tienjarenplan op te stellen voor winnings- en transportwerken. Bij dit laatste moet uitsluitend worden gedacht aan zeer grote transportleidingen die met de winning rechtstreeks samenhangen. Het Centraal Plan College wordt terzijde gestaan door het Secretariaat van de VEWIN en het Planbureau, dat bij de voorbereiding een grote rol speelt. Het Tienjarenplan komt gedecentraliseerd tot stand. De bedrijven zijn gegroepeerd naar vijf landelijke regio's.

Deze stellen in eerste instantie de regionale plannen op. Het CPC maakt daarvan een samenhangend geheel. Het bestuur en uiteindelijk de algemene ledenvergadering van de VEWIN stellen het Tienjarenplan vast, dat wordt ingediend bij de minister. Het Tienjarenplan 1978 is in september 1978 aan minister Ginjaar overhandigd. Deze heeft het om advies gestuurd naar de Provinciale Besturen, de Raad voor de Drinkwatervoorziening, de Rijksplanologische Commissie, de Interdepartementale Commissie voor de Milieuhygiëne alsmede de Interdepartementale Commissie voor de Waterhuishouding.

Het voordeel van het op deze wijze samenstellen van het Tienjarenplan is evident. In de eerste plaats ontstaat daardoor een goed landelijk overzicht. Dit maakt de situatie duidelijker en overzichtelijker en daardoor beter in te voegen in de algemene besluitprocedure. Bovendien is het van groot belang dat de bedrijfstak met een gezamenlijk standpunt komt. Dit maakt een beoordeling op landelijk niveau mogelijk.

Het huidige eerste Tienjarenplan is een eerste aanzet. Het verenigt, met enkele correcties, de plannen van de individuele waterleidingbedrijven, ieder voor zijn eigen voorzieningsgebied. Daarmee sluit het aan op de bestaande situatie. Dit inhaken is onvermijdelijk. Bedacht moet worden dat veel plannen in diverse stadia van voorbereiding c.q. uitvoering zijn. Daarop moet worden ingespeeld, wil men de watervoorziening niet in gevaar brengen.

Er zijn enkele uitzonderingen, namelijk daar, waar over de planning van individuele bedrijven controverses bestaan. Het was niet mogelijk deze in een eerste opzet geheel weg te werken.

Stelt men ook hier de vraag „hoe verder”,

dan stel ik dat bij een volgend Tienjarenplan een volgende stap zal moeten worden gedaan, door de onderlinge plannen van de diverse waterleidingbedrijven te toetsen en meer te integreren. Met integreren bedoel ik: zodanige plannen voor toekomstige uitbreiding van de winning maken dat die landelijk gezien het beste in elkaar grijpen.

Dat kan betekenen dat bepaalde bedrijven haar eigen plan zouden moeten inleveren voor een gezamenlijk beter geacht plan. Een wellicht pijnlijke doch onvermijdelijke zaak. De VEWIN is doende hiervoor goed afgewogen procedures op te stellen, waarbij een juist evenwicht van de in geding zijnde belangen is verzekerd.

Hierbij komt de rechtspositie en de eigen verantwoordelijkheid van het waterleidingbedrijf aan de orde. Immers, de wettelijke bepalingen voor de openbare watervoorziening hebben betrekking op de individuele waterleidingbedrijven. Deze hebben de zorg voor voldoende goed water. Dit brengt ook met zich mee het recht op een eigen keus in de middelen om daarvoor te zorgen. Een opgelegd plan beperkt die vrijheid.

Goed is het zich te realiseren dat los van dit aspect, volledige vrijheid ook nu niet aanwezig is. Ook het individuele bedrijf zal zich in de bestaande situatie bij de keuze van een waterwinning moeten doen beïnvloeden door tal van krachten en tegenkrachten, bijvoorbeeld bezwaren van individuele personen, milieugroepen, landbouw, wegenaanleg, etc., alsmede door opvattingen van vergunning verstrekkende instanties. Daar komt nu ook de invloed van de bedrijfstak bij. Dit ligt echter gevoelig.

Voorwaarde zal moeten zijn dat het het individuele bedrijf mogelijk blijft de verantwoordelijkheid voor de watervoorziening in zijn gebied te aanvaarden.

Om een afweging binnen de bedrijfstak zo goed mogelijk te maken is in de procedure van het Tienjarenplan voorzien dat het eigen plan van het individuele bedrijf, wanneer dat afwijkt van het ontwerp Tienjarenplan, als alternatief c.q. variant wordt opgenomen. Uiteindelijk spreekt de algemene ledenvergadering zich over het Tienjarenplan uit.

Om de spanning tussen Tienjarenplan en eigen verantwoordelijkheid van de individuele waterleidingbedrijven weg te nemen, is indertijd door een desbetreffende door de VEWIN ingestelde werkgroep voorgesteld een afzonderlijke „samenwerkingsorganisatie” met rechtspersoonlijkheid voor de waterwinning in het leven te roepen. Dan zouden bevoegdheden en verantwoordelijkheden in één hand zijn geweest. De waterleidingbedrijven hebben die weg evenwel niet gekozen. De VEWIN neemt nu ten dele en op andere wijze de plaats in van de af-

zonderlijke „samenwerkingsorganisatie”. Wel is in de Statuten van de VEWIN voorzien dat deze, zonodig c.q. desnoods, zelf werken ontwerpt en uitvoert.

Samenvattend zijn met Structuurschema en Tienjarenplannen goede instrumenten aanwezig voor een redelijk afgewogen besluitvorming op het gebied van de openbare watervoorziening in de naaste toekomst. In het Structuurschema dient op rijksniveau de afweging met andere belangen plaats te vinden. Een zekere verfijning kunnen streek- en bestemmingsplannen aanbrengen. Het Tienjarenplan is een werkprogramma van de bedrijfstak voor de aanleg van waterwinningen en direkt daarmee samenhangende transportleidingen dat zich beweegt binnen de contouren van het door het Structuurschema c.a. aangegeven ruimtelijke orderingsbeleid.

In deze procedure zijn de normale regels die gelden voor de ruimtelijke ordening niet buiten spel gezet. Dat betekent dat de werken die voorkomen in het 10-jarenplan ook moeten zijn opgenomen in streekplannen en bestemmingsplannen. Dit vereist natuurlijk enig meet- en paswerk. Bij het vervaardigen van het 10-jarenplan houdt de VEWIN voortdurend contact met de provincies om moeilijkheden zoveel mogelijk uit te sluiten.

Daarmee is echter vooral de procedure maar nog niet het totale beleidsveld aangeroerd. Immers welke uitgangspunten kiest men voor het toekomstige beleid, alvorens dat in termen en factoren van ruimtelijke ordening wordt vastgesteld. Ik zal enkele algemene beleidsfacetten kort aanroeren.

4. De kwaliteit van het water

Ik begin met wat mij altijd nog het belangrijkste voorkomt: de kwaliteit van het water dat men tot zich neemt: het water uit de kraan. Hierover zijn de laatste jaren de discussies sterk toegenomen. In Amerika, maar ook in andere landen, waaronder Nederland, brengen analyses van het drinkwater aan het licht dat de stoffen die bevolking en industrie als afval in het milieu brengen, doordringen tot het drinkwater. Dit is in eerste instantie het geval met drinkwater bereid uit oppervlaktewater, maar hetzelfde begint zich te manifesteren daar waar grondwater wordt gebruikt als bron. Ik denk bijvoorbeeld aan de verontreiniging met tri, die in Nederland bij een aantal grondwaterwinningen is aangetroffen. Goed drinkwater blijft naar mijn mening de eerste prioriteit. De vraag die daarbij aan de orde komt, is dat niet al het water door een waterleidingbedrijf geleverd in het menselijk of dierlijk lichaam belandt. Ook als men bad- en het gewone waswater meetelt als water waaraan hoge hygiënische eisen

moeten worden gesteld, blijft er een belangrijk deel over dat als spoel- en toiletwater wordt gebruikt. Dit geldt ook voor gebruik door kantoren, hotels, ziekenhuizen en dergelijke, meestal betiteld als zakelijk gebruik. Ook bij de industrie is niet altijd drinkwater nodig. Bij voedsel- en drankindustrieën zal dat voor een groot deel wel het geval zijn. Andere industrieën vragen om een andere kwaliteit water, soms van een mindere, soms van een hogere kwaliteit.

Door de aard van het distributiesysteem, dat bestaat uit een samenhangend leidingstelsel, is slechts één soort water leverbaar. Daar het ook gedronken wordt, dient het drinkwaterkwaliteit te hebben.

Twee vragen dienen zich aan.

Ten eerste: kan op de hoeveelheid spoelwater c.a. niet worden bezuinigd. Dat is een kwantitatief probleem, dat ik hierna zal bespreken.

Ten tweede: is een afzonderlijk net uitsluitend voor drinkwater niet geboden. Naar mijn mening is dat laatste slechts bij uitzondering te realiseren. Ik denk aan grote leveringen van industriewater, zoals de WRK *) verstrekt aan enkele industrieën met een zeer hoog watergebruik. In zo'n geval loont het de moeite afzonderlijke leidingen te leggen.

Het aanleggen van een compleet nieuw tweede distributienet is zeer moeilijk zo niet vrijwel onmogelijk. Ik denk daarbij aan de situatie in de stedelijke agglomeraties, waar omvangrijke opbrekkingen nodig zouden zijn. Een bouwprogramma zou zich alleen daarom over een groot aantal jaren moeten uitstrekken. Voorts zouden er vrij omvangrijke voorzieningen moeten worden getroffen aan de huisaansluitingen en drinkwaterinstallaties (dubbele aansluiting etc.). De vraag is of men daarvoor de inspanning en het geld over zou moeten hebben. Een vraag is voorts welke kwaliteitseisen aan het tweede soort water zouden moeten worden gesteld en waarvoor dit water zou moeten worden gebruikt. Alleen als het water voor het doorspoelen van het toilet zou worden gebruikt, zouden de eisen merkbaar minder kunnen zijn. De vraag is ook nog wat de invloed zou zijn op de rioolwaterzuiveringsinstallaties, die sterker verontreinigd water zouden ontvangen.

Tenslotte is de vraag of men een dergelijk systeem, afgezien van de praktijkmoeilijkheden en de kosten, wel zou moeten nastreven. Het komt er in feite op neer dat men een soort vuil water gaat leveren; inviteert dat niet tot een toenemende druk om vervuiling van oppervlakte- en grondwater minder ernstig te nemen. Ook kan men zich afvragen of hetzelfde

*) De NV Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland, WRK, gevestigd te Amsterdam.

doel niet is na te streven met behulp van andere middelen bijvoorbeeld door, zoals in Nederland reeds het geval is, toiletten te konstrueren met een minimaal noodzakelijk doorspoelvolumen. Hier kom ik echter op de kwantitatieve aspecten, waarover later meer.

Mijn konklusie is dat de vraag „hoe verder” op dit punt moet worden beantwoord met: een tweede net alleen in zeer bepaalde gevallen (zoals bij de WRK).

De kwaliteit van het te leveren water blijft derhalve drinkwaterkwaliteit.

Ik ben van mening dat het behouden en kunnen garanderen van een absoluut goede en betrouwbare drinkwaterkwaliteit het allervoornaamste beleidspunt is van de openbare watervoorziening. Immers ieder is aangewezen op drinkwater zoals dat wordt geleverd en ieder heeft ook een dagelijkse hoeveelheid nodig. Men kan het niet laten staan zoals bijvoorbeeld het roken van tabak.

De kwaliteit van het drinkwater is opgebouwd uit drie factoren:

- de kwaliteit van het ruwe water (oppervlaktewater c.q. grond- of bronwater);
- de zuivering;
- de kwaliteitsveranderingen gedurende het transport.

Alle drie factoren vragen de grootst mogelijke aandacht.

a. Omdat het verwijderen van verontreinigingen nooit geheel mogelijk is en ook uit veiligheid is de beste situatie die, waarbij het te winnen water van zichzelf zo zuiver mogelijk is. Dit betekent dat in het Structuurschema maar vooral ook bij de waterbeheerders het streven naar niet verontreinigd grond- en oppervlaktewater voorop moet staan.

Gelukkig is dit niet alleen een belang voor de bevolking uit een oogpunt van goed drinkwater. Een gezond aquatisch milieu is in alle opzichten een belang van de gemeenschap. Dat houdt in dat aangenomen moet worden dat bij een redelijk bestuurd Europa op afzienbare termijn de kwaliteit van oppervlaktewater zodanig zal zijn verbeterd dat in principe met natuurlijke zuiveringsmethoden kan worden volstaan. Alleen dan is er een gezonde situatie aanwezig. Daarvoor zijn uitgebreide maatregelen ter bescherming van grond- en oppervlaktewater nodig. Deze verdienen prioriteit.

Zolang die situatie niet is bereikt, zal men de waterwinningen voorrang moeten geven in het verkrijgen van de beste soort water. In het algemeen is dit grondwater. Hier ligt een indicatie voor Structuurschema en Tienjarenplan.

b. In die gevallen dat niet over goed water

kan worden beschikt, moet uiteraard een dusdanige zuivering plaatsvinden dat het geproduceerde drinkwater op zijn minst hygiënisch aanvaardbaar is. De smaak zal dan soms nog niet iedereen kunnen bevredigen. Het komt mij voor dat de bedrijven niet moeten aarzelen de ook hiervoor benodigde installaties en werken te maken. Dit is een plicht, ook al vloeit deze niet rechtstreeks voort uit de Waterleidingwet. Dit betekent niet dat men de zaak mag omkeren, in die zin, dat daardoor een vrijbrief wordt verstrekt voor verdergaande verontreiniging van het aquatisch milieu. Dat zou leiden tot steeds verdergaande eisen aan de drinkwaterbereiding te stellen totdat men het niet meer klaarspeelt. In ons land is in sommige gevallen die grens aardig dichtbij gekomen.

Als gevolg van de slechte kwaliteit oppervlaktewater is intensievere zuivering nodig alsmede voorraadvorming, bijvoorbeeld in de vorm van spaarbekkens en duinfiltratie. Het is duidelijk dat bij een kwaliteit van het Rijnwater, zoals die aan het begin van deze eeuw nog was, spaarbekkens en duinfiltratie in de huidige omvang niet nodig zouden zijn, althans niet in deze omvang. Nu zijn deze niet meer te missen.

Op het punt van zuiver water in bodem en rivier lopen de belangen van natuurbehoud en watervoorziening parallel. Ik onderstreep dit. Het zou jammer zijn wanneer voor de gemeenschappelijke behoefte aan een goed aquatisch milieu niet gezamenlijk zou kunnen worden gestreden; erger nog, dat men op deelterreinen in een onderling handgemeen zou dreigen te geraken, ten nadele van beide partijen. Hetzelfde geldt voor de landbouw. Wie is er meer gebaat met goed oppervlaktewater dan de land- en tuinbouw? Voor een goede verdeling is meestal een goede oplossing te vinden, immers het is een kwestie van cirkulatie van water en niet van structureel tekort. Daarom is er alles voor te zeggen het zwaartepunt te verleggen naar het zuiveren van afvalwater en het toepassen van milieuvriendelijke produktieprocessen. In dat verband zie ik dat veel research, die nu door de waterleidingmaatschappijen wordt verricht (KIWA etc.), in de toekomst een grote toepasbaarheid zal gaan krijgen bij het zuiveren van afvalwater. In dit verband (hoe verder?) ben ik een uitgesproken voorstander van bundeling van de research in de waterleiding- en afvalwatersektor. Het KIWA zou hier een grote taak kunnen hebben.

c. Van groot belang tenslotte is dat de goede kwaliteit water die door winning en zuivering is verkregen, niet gedurende het transport wordt aangetast. Dit betekent de toepassing van goed leidingmateriaal, goede drinkwaterinstallaties in huis en fabriek en een

kwaliteit van het geproduceerde water die het leidingmateriaal c.a. niet aantast.

Ter afsluiting nog een woord over flessenwater. Het is begrijpelijk, dat daar waar de kwaliteit van drinkwater in het gedrang komt, flessenwater te koop wordt aangeboden. Deze kan van goede maar ook van minder goede kwaliteit zijn.

Het is geen aanlokkelijk alternatief. Het is aanzienlijk duurder, moet door de huisvrouw worden afgehaald, moet in voorraad worden ingenomen en is slechts in kleine hoeveelheden beschikbaar. Bovendien is de controle op de kwaliteit van het flessenwater minder eenvoudig dan op die van leidingwater.

Het lijkt mij een aanzienlijke stap terug (in plaats van „verder”) als drinkwater zou moeten worden geleverd in flessen in plaats van door leidingen.

5. Het (kwantitatief) watergebruik

Ik zou dit het tweede meest aktuele punt in de openbare watervoorziening willen noemen. Het wordt vooral door buiten de waterleidingen staande groepen in de aandacht gebracht. Men wijst er daarbij op dat overmatig watergebruik het natuurbehoud en de landbouw kan schaden. In een breder verband propageert men zuinigheid met water als één van de methoden om zuinig om te springen met hetgeen de natuur voortbrengt.

Het is zonder twijfel dat toenemend watergebruik het noodzakelijk maakt om op maatschappelijke middelen verder beslag te leggen, in de vorm van arbeid, kapitaal, ruimtebeslag en het verplaatsen van watervoorraden (cirkulatieproces). Het door de gebruiker ontvangen water wordt door deze weer afgegeven, belast met een aantal afvalstoffen. Voor het verwerken en zuiveren is wederom een beroep op maatschappelijke middelen en inspanningen nodig.

In zoverre kan men er mee instemmen, en ik denk dat iedereen dat doet, dat er een redelijk, niet overdreven maar ook geen bekrompen gebruik van leidingwater dient te worden gemaakt. De vraag is wat verstaat men daaronder en hoe wordt dat bepaald. En wie bepaalt het. Het blijkt een moeilijk vraagstuk te zijn.

Ik zal het aan de hand van de volgende aspecten kort bespreken:

- hoe zou men het kunnen beïnvloeden?
- wie moet het beïnvloeden?
- moet men het beïnvloeden?

a. Stel dat men het watergebruik wil beperken door de noodzakelijke vergroting van de winning te verhinderen, bijvoorbeeld door een projekt van het Tienjarenplan te schrappen zonder alternatieve vervanging,

De logische konsekwentie zou dan zijn dat men op een bepaald moment nieuwe aanvragen tot aansluiting (bijvoorbeeld in een nieuwe stadswijk of van een industrie) zou moeten weigeren. Ik denk niet dat er iemand is die een dergelijke gang van zaken zou aanvaarden.

Het zou alleen kunnen als men in een vestigings- en ruimtelijk orderingsbeleid als uitgangspunt zou kiezen: geen verdere bouw want er is geen water. Ook dit lijkt mij voor Nederlandse omstandigheden geen reële veronderstelling.

Bovendien zal het gebruik van de reeds aangesloten kunnen toenemen, bijvoorbeeld door de grotere aanschaf van huishoudelijke apparatuur, waarbij water te pas komt, gezinsverdunding, vergroting van fabrieksproductie, enz.

Het is interessant om na te gaan welke situatie er ontstaat wanneer men geen grotere winning ter beschikking krijgt terwijl de vraag toch stijgt. Het antwoord is eenvoudig: op bepaalde momenten, bijvoorbeeld op een maandag in een zeer droge, hete zomerperiode zullen sommige gebruikers gedurende een zekere tijd geen of heel weinig water uit de kraan krijgen. Na verloop van tijd zullen de perioden met een tekort aan water toenemen en ook over een groter gebied voorkomen. Een dergelijke situatie doet zich nog in veel ontwikkelingslanden voor (intermittent service), maar gebeurde ook bijvoorbeeld in de vorige eeuw omstreeks 1870 in Amsterdam toen het watergebruik de leveringscapaciteit ging overschrijden.

Een dergelijke situatie is naar mijn mening in Nederland onaanvaardbaar, zal zeker als zodanig worden ondervonden en is ook in strijd met de Waterleidingwet.

Aanvankelijk, aannemende dat de hiervoor geschetste toestand ontstaat en voortduurt, zal men door aan te dringen op zuinigheid, het gebruik met een zeker percentage kunnen terugdringen. In een voorzieningsgebied met veel grote tuinen kan men door een sproeiverbod heel wat bereiken (Californië, 1977). In een stedelijk gebied is de marge gering en zal 'intermittent service' al gauw onvermijdelijk blijken. Als daarbij onderdruk ten opzichte van het grondwater in het leidingsysteem voorkomt, ontstaat er gevaar voor de betrouwbaarheid van het geleverde water doordat het grondwater door bijvoorbeeld lekke voegen in het leidingwater kan doordringen. Als het ernstige vormen aanneemt, zal men het leidingwater dat als drinkwater wordt gebruikt, moeten koken.

Behoudens voor een kleine marge, denk ik dat een dergelijke aanpak tot bezuiniging niet zal kunnen werken. De kleine marge moet dan gevonden worden in een ver-

andering in het gebruikspatroon en het gebruiksgedrag van de bevolking. Naar mijn mening kan dat echter niet op de geschetste kunstmatige manier worden afgedwongen. De reactie zal op den duur waarschijnlijk omgekeerd werken bovendien.

Een andere aanpak is het nemen van technische maatregelen die het watergebruik beperken. Veel water wordt gebruikt doordat men tijdens het spoelen, handen wassen, tanden poetsen en dergelijke, de kraan open laat. Door de aanvoer te beperken door leidingen van beperkte capaciteit toe te passen, kan men het watergebruik aanmerkelijk beïnvloeden.

In Nederland, waar men van nature niet erg spijziek is, gebeurt dat in de regel reeds is mijn indruk. Zo duurt het in Nederland altijd erg lang voor een bad is volgelopen. Ook is het huishoudelijk watergebruik in Nederland sterk verminderd door toiletten te maken waarvoor niet meer dan 6 tot 8 liter per spoeling noodzakelijk is in plaats van 15-25 of zelfs meer liter, zoals in sommige andere landen gebruikelijk is. Een andere technische voorziening is het beperken van lekkage door goed buismateriaal te gebruiken, het goed aan te brengen (voegen) en te onderhouden en de lekkage te controleren door een lek-opsporingsdienst. Ook belangrijk is het kunnen beschikken over een goede partikuliere waterfitter-industrie, die zorgt dat de drinkwaterinstallaties in de percelen goed en vakkundig worden aangelegd en die een goede service geeft.

In de industriële sektor zijn aanmerkelijke besparingen mogelijk door rationalisering van de toegepaste procestechnieken en door recirkulatie van water. Vooral de laatste jaren valt hierop sterk de aandacht.

Alles bij elkaar is met deze technische maatregelen heel wat te bereiken.

Daarnaast kan men technische maatregelen nemen ten aanzien van was- en vaatwasmachines, door uitsluitend die types toe te laten, die bij eenzelfde resultaat het minste water gebruiken. Dit ligt moeilijker dan bij voorschriften voor het toelaten van toiletten. Het toilet behoort tot de vaste inrichting van het huis en valt als zodanig onder de gemeentelijke bouwverordening. Een wasmachine koopt men zelfstandig en is voorwerp, gelukkig, van persoonlijke keuze. Dat wil zeggen de gebruiker bepaalt zelf wat hij graag heeft. Hier staat de weg van verbieden en voorschrijven niet gemakkelijk open: het zal moeten door overleg met fabrikanten van dergelijke machines en door voorlichting aan het publiek. Uiteraard kunnen ook andere groepen de mening van het publiek beïnvloeden.

In het voorgaande heb ik een aantal technische maatregelen genoemd waarmee men een redelijk gebruik van leidingwater

bevordert. In het algemeen regelt de maatschappij productie en afname langs de weg van vraag en aanbod en door de daarmee samenhangende prijsvorming. Hoe ligt dat hier? Hoe komt een tarief van waterlevering tot stand en hoe zou men dit kunnen aanwenden om het watergebruik te beïnvloeden? Ik betreed nu een veld dat zich leent tot eindeloze discussies, maar ik zal trachten de hoofdzaken naar voren te halen.

Als overheidsindustrie (afgezien van een enkel partikulier waterleidingbedrijf) die bovendien nagenoeg een monopoliepositie inneemt, ligt het voor de hand een tarief te baseren op werkelijk gemaakte kosten voor de geleverde prestaties (geen winst of verlies).

Afgezien van de winst (ook daar valt nog over te discussiëren) zullen ook bij de prijsbepaling van produkten die de partikuliere industrie vervaardigt de werkelijke kosten een belangrijke faktor zijn.

Het verschil met water is dat als regel produkten 'over de toonbank' worden verkocht als individuele exemplaren (radio, sigaar), terwijl water wordt geleverd door middel van een gesloten systeem, dat per perceel wordt aangesloten. De waterlevering is perceel-gebonden.

Welke prestatie wordt in totaal door een waterleidingbedrijf geleverd:

A. Arbeid

Bijvoorbeeld de arbeid nodig voor: het verrichten van studie
het slaan van bronnen
het leggen van leidingen
het bouwen van installaties
het maken van reservoirs
het aanbrengen van een leidingnet c.a.

B. Grondstoffen

Bijvoorbeeld:
energie, chemikaliën, actieve kool, smeermiddelen c.a.

C. Kapitaal

Bijvoorbeeld:
het kopen van grond voor winning- en leidingwerken c.a.
investeringen ten behoeve van installaties, pompen, leidingen, gebouwen, kantoren, etc;
ook kennis is zekere vorm van kapitaal.

Het is slechts een ruwe schets. Waar het op neerkomt, is dat de voor de prestatie gemaakte kosten worden verhaald op degenen voor wie de prestatie wordt verricht en dat naar evenredigheid. Curieus is dat het water zelf niet tot de geleverde prestatie behoort. Het wordt opgepompt, aangewend en daarna weer afgevoerd: alleen het tijdelijk gebruik valt onder de prestatie.

Het is dus ook niet zonder meer een axioma dat het tarief aan de hoeveelheid geleverd water moet zijn gerelateerd; immers, strikt genomen zijn de kosten equivalent aan de geleverde prestatie.

Aangezien de werken een bepaalde tijd meegaan, is het redelijk dat aanschaffingskosten (kapitaal) worden verhaald (afgeschreven) over een bepaalde periode. Hoe langer de afschrijvingstermijn wordt gekozen, des te meer smeert men de kapitaal-kosten over het toekomstige gebruik uit. Binnen het geschetste kader is het nog een hele toer om de gemaakte totale kosten toe te delen aan het geheel van gebruikers. In het algemeen zou men de vaste kosten die men heeft (installaties, leidingen, personeel) kunnen uitdrukken in een vast bedrag en de met de waterlevering variërende kosten (energiekosten, chemikaliën) in een bedrag per m³ geleverd water.

Als men dit konsekvent zou doen, zou men op een tamelijk hoog bedrag aan vaste kosten en lage variabele kosten (respektievelijk tarief) komen, althans bij huishoudelijk gebruik. (De vraag of bemeteren hier zin heeft, laat ik in het midden.)

Bij de verdeling van de kosten over de afzonderlijke afnemers (huishoudelijk-, zakelijk- en industrieel gebruik) komt nog van alles kijken (piekafname, lengte leidingen, dag- en nachtgebruik etc.), maar hieraan ga ik voorbij. Het is allemaal uit te rekenen, hetzij op de ene, hetzij op de andere wijze. Het resultaat is dat de werkelijke kosten in rekening worden gebracht. Sommigen stellen nu de vraag: moet niet een tarief vastgesteld worden dat tot doel heeft het watergebruik te beperken. Dit kan door dat tarief te verhogen en voor bepaalde grootgebruikers nog eens extra te verzwaren. Dat laatste kan men ook doen binnen het huidige systeem (geen winst of verlies).

Verhoogt men het tarief in het algemeen dan resulteert dat bij de openbare watervoorziening in meer opbrengst voor minder water, m.a.w. financiële overschotten. Het lijkt erg mooi! Wie zou dat niet willen?

Ik denk dat de konsument bezwaar zou maken. Immers waarom zou hij meer moeten betalen om minder te ontvangen. En wat gebeurt er met de gemaakte winsten? Het laatste is een niet onbelangrijk punt. Stel dat diezelfde overheid deze zou gebruiken voor de bouw van kerncentrales. Ik kan ook een ander voorbeeld geven. De bedoeling is duidelijk te maken dat de langs deze weg bereikte waterbesparing tot aktiviteiten kan leiden die wellicht niet of helemaal niet gewenst zijn. De winsten zouden daarom een bepaalde bestemming moeten hebben, bijvoorbeeld terugvloeiën naar de gebruiker (volgens nader te bepalen verdeelsleutel).

Het komt mij voor dat met deze vorm van tarief toch terughoudendheid op zijn plaats is. Daar komt nog bij dat bepaalde soorten van watergebruik weinig prijselastisch zijn. Dat wil zeggen dat zij traag reageren op een prijsverhoging. Het tarief zou dus flink omhoog moeten om werkelijk effect te ressorteren.

Ik zie daarom voorshands slechts een zeer beperkte toepassingsmogelijkheid voor een verhoogd, op beperking van het watergebruik gericht, tarief. Men kan wel iets doen.

In de eerste plaats door de afschrijvings-termijnen redelijk kort te houden.

In de tweede plaats door te overwegen het tarief niet op de gemiddelde kostprijs te baseren, doch op de marginale kostprijs. Dat is de prijs van een m³ water die wordt toegevoegd aan de bestaande produktie. In de openbare watervoorziening ligt de marginale kostprijs als regel boven de gemiddelde.

Men vermijdt dan dat men nieuwe m³ (dus nieuwe winningswerken) te goedkoop ter beschikking stelt.

Ik kan niet goed overzien in hoeverre afschrijven op vervangingswaarde hiertoe een aanzet is.

Tenslotte zou ik mij kunnen voorstellen dat in de kostprijs een deel van de maatschappelijke kosten tot uitdrukking wordt gebracht. Bij natuurbehoud denk ik aan het ter beschikking stellen van vervangend even waardevol terrein, eventueel in geldwaarde uitgedrukt. Dit gaat verder dan het geven van een schadevergoeding aan de (toevallige) eigenaar. Dit geldt dan in die gevallen dat de belangen van waterwinning en natuurbehoud niet op een aanvaardbare wijze in een plan kunnen worden tezamen gebracht.

Ook voor andere gevallen, bijvoorbeeld bij de bouw van fabrieken, stadsuitbreidingen in natuurgebied, zou dan uiteraard een zelfde gedragslijn moeten worden gevolgd. Ik wijs erop dat voor landbouwers, die voor een stadsuitbreiding moeten wijken, in een aantal gevallen vervangende grond in de IJsselmeerpolders ter beschikking is gesteld.

b. De vraag doet zich *wie* het watergebruik moet beïnvloeden. Licht het op de weg van de waterleidingbedrijven. Ten dele: ja.

Daarbij denk ik aan het complex van technische maatregelen dat ik hiervoor noemde. Ik zou dit ook kunnen aanvaarden voor de financiële maatregelen, zoals kortere afschrijvingstermijnen en eventueel afschrijven op vervangingswaarde.

Voor het opnemen van algemene maatschappelijke schade en het invoeren van een tarief met als beleidsdoel het gebruik van water te beperken, is het waterleidingbedrijf niet het aangewezen orgaan om daarin eenzijdig te beslissen. Wanneer het gaat om de mate van waterverbruik af te wegen tegen

andere belangen is een andere beslissings-situatie noodzakelijk.

Hier moeten organen spreken die in staat zijn de belangen in een breder vlak af te wegen, zoals de overheid. Het lijkt mij echter dat dit een niet eenvoudige zaak is.

c. In het voorgaande is de vraag aan de orde geweest hoe men het watergebruik kan beïnvloeden en wiens taak het is. Men kan ook de vraag aan de orde stellen of men bewust moet beïnvloeden.

Een aantal maatregelen, die tot een doelmatig watergebruik bijdragen, zal iedereen kunnen aksepteren. Sommigen pleiten, zoals gezegd, voor veel verdergaande maatregelen, bijvoorbeeld om het gebruik af te remmen door de prijs van de geleverde prestatie op te schroeven tot (ver) boven de kosten.

Wijkt men dan evenwel maatschappelijk niet sterk af van het algemene patroon? Bovendien: waar stopt men? Het wordt dan een soort heffing op het water. Water is evenwel een hygiënisch onmisbaar levens-element. Zou men dan alleen het industrieel gebruik moeten belasten?

Ik sta voorshands zeer aarzelend tegenover de vraag: moet men 'meer dan normale' maatregelen nemen om het watergebruik tegen te gaan. Op zijn minst zou dat moeten passen in een totaal maatschappelijk beleid. Daar komt nog bij dat water cirkuleert en dus steeds weer opnieuw kan worden gebruikt.

Een schaarsteprobleem is er eigenlijk niet: er is hoogstens een allocatie- en kwaliteitsprobleem.

Voorshands lijkt het mij beter zo spoedig mogelijk zorg te dragen voor industriële processen met zo weinig mogelijk afval, een goede zuivering van het afvalwater, voor schoon rivier- en grondwater en voor een juiste geleiding van de wijze waarop het water cirkuleert en hercirkuleert. Water-beheer is het leiden en beheersen van de cirkulatiestromen, in hoeveelheid en kwaliteit. Door een goed waterbeheer kunnen veel problemen van ruimtelijke ordening en milieubeheer worden opgelost en is veel schade te voorkomen.

6. Prognose en planning

Het 'hoe verder' in de openbare watervoorziening komt sterk aan de orde in de prognose van het toekomstige watergebruik. In het verleden heb ik tezamen met ir. Hofkes, thans werkzaam bij het IRC, een wetenschappelijke methode ontwikkeld voor het schatten van het toekomstige watergebruik. Daarbij werd ten dele een brug geslagen naar maatschappelijke ontwikkelingen in het algemeen.

Zelfs de meest wetenschappelijke aanpak kan evenwel niet verhullen c.q. verhinderen

dat het een soort koffiedikkijken blijft. Men kan wel een trend voortzetten, maar nieuwe ontwikkelingen, andere opvattingen zijn vrijwel niet te voorzien.

Een prognose is daarom op zijn best een ontwikkeling waarmee men rekening moet houden, zolang de realiteit die niet heeft achterhaald. Een prognose moet regelmatig worden bijgesteld.

Er is een verband tussen prognose en planning. De planning heeft een prognose nodig om zich te kunnen baseren op de in de toekomst te verwachten waterbehoefte. Een belangrijk facet daarbij is de lengte van de procedure om tot het gereedkomen van een (winnings)werk te komen. Is die periode kort, zeg 3 jaar, dan is drie jaar vooruitzien voldoende. Immers binnen die tijd kan het noodzakelijk geachte werk klaar komen. Helaas zijn de procedures langdurig. Men moet bij het huidige Tienjarenplan rekenen met op zijn minst acht jaar, doch in het algemeen zeker met 10 jaar en in sommige gevallen met 12-15 jaar. Dit is de periode die men nodig heeft om het werk van het begin tot het eind, procedures inbegrepen, te voltooien.

Als er moeilijkheden zijn bij de bestemmingsplanprocedure, onteigening, bezwaarschriften etc. kan het nog langer duren.

Als men als uitgangspunt kiest 10 jaar, dan moet men ook 10 jaar voordat een werk nodig is, de eerste stappen doen.

De konsekwentie is dat men dan ook 10 jaar vooruit moet kunnen zien en over een goede prognose voor die periode beschikken. Dit is een lange periode waarin verrassingen niet uitgesloten zijn. Als de verrassing inhoudt dat het watergebruik minder snel stijgt, komt er wat ruimte. In het ergste geval heeft men te vroeg de beschikking over een bepaalde capaciteit. Erger is een plotselinge versnelling in het watergebruik, bijvoorbeeld doordat een industrie in het voorzieningsgebied plotseling sterk uitbreidt. Dan is er, als men niet op tijd heeft geanticipeerd, een tekort. Dit is niet aanvaardbaar.

Met andere woorden: om met alle mogelijke ontwikkelingen rekening te houden, moet men bij een prognose een zekere reserve inbouwen. Dat betekent dat men een zogenaamde maximumvariant aanhoudt of wel dat men op de gemiddelde, meest waarschijnlijke prognose een bepaalde toeslagpercentage zet, bijvoorbeeld 10%. Sommigen willen een taakstellende prognose. Dat wil eigenlijk zeggen dat men een beleidsbeslissing neemt over de hoeveelheid water die men in de toekomst gaat leveren. Dit kan, maar dan moeten alle aan de waterlevering gerelateerde belangen en belangengroepen dat akseptereren en in eigen bereik de bijpassende maatregelen nemen;

dit lijkt mij een te ambitieuze aanpak.

Ik zou liever de andere kant op willen gaan en aan de prognose het beleidskarakter ontnemen. Het wordt dan een werkhypothese, zo waardevrij als mogelijk vastgesteld, op basis waarvan men werken voorbereidt zodat men daarmee tijdig kan aanvangen. Blijkt het watergebruik minder snel te stijgen dan houdt men de plannen langer in de lade.

Is een plan eenmaal in gang gezet dan moet het doorgaan, anders bereikt men de vereiste produktie niet op tijd. Dit kan natuurlijk problemen opleveren. Politieke bestuurders leven bij de dag (zij worden voor een korte periode gekozen) en zijn niet altijd blij met het uitvoeren van beslissingen, die in het verleden zijn genomen en die niet straffeloos kunnen worden gestopt.

Hieraan is niets te doen, tenzij men de procedures drastisch inkort. Daar is overigens veel voor te zeggen, want ook de bevolking is niet erg op lange procedures gesteld. Het komt er vaak op neer dat eerst tegen de tijd dat een werk zichtbaar op gang komt, de bevolking begrijpt wat er precies aan de hand is. Voorlichting kan helpen, maar niet altijd of volledig. Als de procedure c.s. 10-15 jaar in beslag neemt, is vaak de bevolking aan het eind van de periode van geheel andere samenstelling dan aan het begin.

Bovendien betekent een tien-jaren-durende procedure dat een ingediend Tienjarenplan nagenoeg reeds vast moet liggen (c.q. 'hard' is). Voor discussie is dan nog maar weinig ruimte.

Het antwoord op 'hoe verder' is vooral: kortere procedures; met behoud van een zorgvuldige behandeling en inspraak, waaraan ik en iedereen natuurlijk veel waarde hecht. Ook dient een Tienjarenplan ruimte te hebben, door een grotere reserve aan varianten en alternatieve mogelijkheden. Als dat gelukt, ontstaat er meer flexibiliteit en een vrijere keuze.

7. Belangenafweging

In het voorgaande heb ik aandacht gegeven aan de procedure van Struktuurschema en Tienjarenplan waarbinnen ook een belangenafweging moet plaatsvinden. Is die niet inbegrepen dan vervalt de grondslag aan de planning. Ik heb ook gezegd dat deze moet plaatsvinden bij de opstelling van het Struktuurschema, ook al blijft dat ruimte bieden voor verfijning. Daarbij ga ik er van uit dat als uitgangspunt wordt gekozen dat aan de (eventueel beïnvloede) vraag naar water kan worden voldaan. In deze gang van zaken is de hoogste instantie de regering. Invloed bij de belangenafweging zullen de verschillende

betrokken departementen hebben, alsmede tal van belangengroepen die tijdens de inspraakprocedure, die behoort bij het vaststellen van het Struktuurschema, hun gezichtspunt kenbaar maken.

Het is een op papier vrij aardig sluitend verhaal. Daar waar de opvattingen sterk verschillen (denk aan de duinfiltratie) zal een dergelijke procedure vermoedelijk weinig bevredigend werken. Immers men blijft tot het einde vermoedelijk tegenover elkaar staan; zelfs is de kans op escalatie groot daar iedere partij zich vermoedelijk in zijn argumenten zal vastbijten. In een dergelijke situatie is de kans om tot een voor ieder aanvaardbare oplossing te komen vrij gering. Ik meen daarom dat er iets meer dient te gebeuren en wel door te trachten conflicten in onderling overleg zelf zoveel mogelijk op te lossen. Om het konkreet te stellen: ik denk aan overleg VEWIN-natuurbehoud (een klein begin is daarmee inmiddels gemaakt), maar ook met Landbouw (Tuinbouw, Veeteelt, Bosbouw) en Industrie en Rekreatie. Ik denk hierbij niet aan overleg op departementaal niveau. Dat is er meestal reeds.

Ik denk aan rechtstreeks overleg tussen de betrokken belanghebbenden en dan op landelijk niveau.

Ik kies dan voor het harmoniemodel boven het konfliktmodel. Waarom niet? Ik merkte reeds eerder op dat zowel natuurbehoud als drinkwatervoorziening, maar zeker ook landbouw, rekreatie en industrie een gezamenlijk belang hebben bij goed water. Natuurlijk: er zijn ook andere belangen, niet alleen water speelt een rol. Maar toch geloof ik dat de weg van wederzijds rechtstreeks overleg op zijn minst geprobeerd zou moeten worden. Immers het gaat in deze niet alleen om ja en nee beslissingen maar ook om het uitwerken van compromissen. Hoe eerder men daaraan begint te werken hoe beter.

Hoe dit overleg vorm zou kunnen krijgen, is waard te worden bestudeerd.

8. De organisatie van de bedrijfstak

Over dit aspekt in dit kader twee korte beschouwingen.

In het werkkterrein van de openbare watervoorziening is een duidelijke trend waarneembaar naar centralisatie, ook in de organisatie. Men spreekt van 15, 30 of 50 in plaats van 100 bedrijven, die er nu (nog) zijn. Aan de horizon doemt de gedachte aan één groot bedrijf.

Het kan allemaal natuurlijk. Ik moet daarbij denken aan mijn hoogleraar in de gewapend beton wiens voornaamste leerstuk was: zoals je het maakt, zo heb je het. Dat kan ook hier. De vraag is wat heb je dan?

Mededelingen

Verschenen:

'De Bonte Berm' - Prof. Dr. P. Zonderwijk

Eén dag voordat prof. Zonderwijk voor de leden van de VWN zijn inleiding hield over de waarde van wilde planten in waterwinterreinen, werd zijn boek 'De bonte berm' aan de openbaarheid prijs gegeven. In zijn inleiding voor de VWN heeft de heer Zonderwijk o.a. uiteengezet, hoe een terrein moet worden beheerd om de wilde flora de beste ontwikkelingsmogelijkheden te bieden. Veel van de door hem genoemde beheersmaatregelen zijn in zijn boek 'De bonte berm' terug te vinden.

Het is echter bepaald geen handboek voor het beheren van natuurterreinen, maar men zal bij het lezen van dit boek telkens aanwijzingen voor dat beheer tegenkomen. Dit is echter allerminst een bezwaar voor degenen die het boek mede willen gebruiken om eens wat nader geïnformeerd te worden over de wijze waarop ook een waterwinterrein zodanig kan worden verzorgd, dat de wilde flora daar (weer) een goede kans krijgt. Integendeel men krijgt al 'zoekende' naar de beheersmaatregelen een schat van informatie over de wilde planten zelf, over groeiplaatsen, groeiwijze en de samenhang tussen flora en fauna. En men krijgt een uitstekende indruk van wat er met deze beheersmaatregelen is te bereiken. Dit alles wordt gebracht op een uiterst prettig leesbare en natuurlijk zeer deskundige wijze. Als we een aanmerking op het boek zouden willen maken, zou het alleen zijn dat de op zichzelf fraaie foto's van de schrijver in het boek niet altijd even fraai zijn overgekomen. Maar daar kan de schrijver niets aan doen. Overigens zeer aanbevolen voor hen die op waterwinterreinen de wilde flora een kans willen geven en verder natuurlijk voor iedereen die van de natuur houdt.

ir. B. Zandveld

WRC-congres over fluidised bed behandeling van (afval)water

Het Water Research Centre organiseert in samenwerking met het Institute of Science and Technology van de universiteit van Manchester van 14 t/m 17 april 1980 in Manchester een congres onder de titel 'Biological fluidised bed treatment of water and waste water'.

Inlichtingen: The Conference Organiser, Water Research Centre, Medmenham Laboratory, Henley Road, Medmenham, P.O. Box 16, Marlow, Bucks, SL7 2HD England.

● ● ●

Keuringsinstituut voor Waterleidingartikelen KIWA NV

Commissie voor kwaliteitseisen van Waterleidingartikelen CKW

Aanvullend op het bericht in H₂O nr. 24 van 22 november 1979 wordt medegedeeld dat, met de bindendverklaring van kwaliteitseisen nr. 78 'Watermeters', tevens worden ingetrokken de Keuringseisen nr. 15 'Woltmanmeters voor koud water'.

REIT-1966

Op grond van de REIT-1966 is met ingang van 15 november 1979, F. v. d. Hout BV Depot Amsterdam, Octaanweg 15, Amsterdam door het KIWA erkend als installateur van ondergrondse tanks met bijbehorende leidingen voor de opslag van vloeibare aardolieproducten.

Vereniging voor Waterleidingbelangen in Nederland

Ir. F. A. van Dam nieuwe voorzitter VWN

Op de ledenvergadering van de Vereniging voor Waterleidingbelangen in Nederland die op 28 november jl. te Apeldoorn is gehouden, is ir. L. C. W. Wentzel als voorzitter opgevolgd door ir. F. A. van Dam die secretaris-penningmeester was. In deze laatstgenoemde functie is de heer Van Dam opgevolgd door het bestuurslid ing. J. de Kluiver. In de bestuurs-vakature werd benoemd ir. J. C. van Winkelen uit Leeuwarden.

Vereniging van Exploitanten van Waterleidingbedrijven in Nederland

Vergaderingen:

10 december 1979, 14.00 uur:
Werkgroep Bedrijfsvergelijking,
WMN Utrecht

12 december 1979, 10.00 uur:
RIG-West, Gemeentelijk Waterbedrijf
Haarlem

13 december 1979, 10.00 uur:
RIG-Noord, WAPROG
14 december 1979, 9.50 uur:
Commissie Leerprogramma's Waterleiding-
techniek, WMN Utrecht
14 december 1979, 10.00 uur:
RIG-Oost, WMO Zwolle
17 december 1979, 10.00 uur:
Werkgroep Leidingenregistratie
20 december 1979, 10.00 uur:
RIG-Oost, WOG Doetinchem
20 december 1979, 10.30 uur:
Dagelijks Bestuur, Hoog Brabant, Utrecht
20 december 1979, 14.00 uur:
Ledenvergadering, Hoog Brabant, Utrecht
21 december 1979, 9.00 uur:
RIG-Zuid, Gemeentebedrijven Eindhoven
17 januari 1980, 10.15 uur:
College van Bedrijfsdirecteuren,
VEWIN Rijswijk
18 januari 1980, 10.15 uur:
Orgaan van Overleg Inspectie Volks-
gezondheid-VEWIN, VEWIN Rijswijk
24 januari 1980, 10.30 uur:
Dagelijks Bestuur, VEWIN Rijswijk
24 januari 1980, 14.00 uur:
Bestuur, VEWIN Rijswijk
29 januari 1980, 10.30 uur:
Redactieraad Energie + Water,
Misset, Doetinchem

Das nu ook in bruin

De stropdas met het waterleiding-
embleem die de halzen van vele
waterleidingmedewerkers reeds jaren
siert, is thans behalve in blauw ook
in bruin verkrijgbaar.

De das is — evenals de blauwe —
te bestellen door overmaking van
f 11,80 op gironummer 461934 t.n.v.
de VEWIN te Rijswijk met vermelding:
das bruin (of blauw).

